

Metopoceras driss Rungs, 1952, nou noctuid per a la fauna europea (Lepidoptera: Noctuidae)

Arcadi Cervelló¹, Frederic Palou², Josep Ylla³ & Ramon Macià⁴

¹Alcolea, 110, 2n 1a; E-08014 Barcelona

²Arquitecte Sert, 18, 6è 2a; E-08005 Barcelona

³Urbanització Serrabonica; E-08503 Gurb de la Plana (Barcelona)

⁴Bisbe Morgades, 41, 3r 1a; E-08500 Vic (Barcelona)

Abstract. *Metopoceras driss* Rungs, 1952, new species for the european fauna (Lepidoptera: Noctuidae). The authors report the discovery of *Metopoceras driss* Rungs, 1952, in the Iberian Peninsula, find that represents a new species of noctuidae for Europe. This new one elevates to five the known number of european *Metopoceras* species.

Resum. Els autors donen a conèixer la troballa a la península Ibèrica de *Metopoceras driss* Rungs, 1952, citació que representa una nova espècie de noctuid per al continent europeu. Amb aquesta ja són cinc les espècies europees del gènere *Metopoceras*.

Key words: *Metopoceras driss*, *Metopoceras felicina*, Noctuidae, Lepidoptera, faunistics, Almeria, Iberian Peninsula.

Introducció

Metopoceras driss Rungs, 1952, és un noctuid atlantomediterrani pertanyent a la subfamília Cuculliinae present a les regions àrides del nord d'Àfrica i que, conjuntament amb *M. felicina* Donzel, 1844, *M. omar* Oberthür, 1887, i *M. morosa* Rothschild, 1920, constitueix un grup molt homogeni, amb una estructura genitànica molt poc diferenciada (Ronkay & Ronkay 1995). El tipus de *M. driss*, actualment dipositat al Muséum National d'Histoire Naturelle de París, va ser descrit per Rungs l'any 1952, a partir d'un exemplar mascle capturat el 31.III.1951 a la localitat marroquina de Mestigmeur, situada al Marroc oriental (làm. 1; fig. 1).

Tot i que posteriorment el mateix Rungs (1979) admetia que *M. driss* podia ser només una forma de *M. omar*, que marcaria el pas entre aquesta espècie i *M. felicina*, actualment els especialistes en aquesta família sí que admeten la seva validesa específica (M. Fibiger i L. Ronkay, com. pers.).

Material i mètodes

Tots els exemplars van ser atrets per la llum artificial (diverses trapes de llum actínica de 8 W del tipus Heath o una trampa amb una bombeta de vapor de mercuri de 125 W, alimentada per un grup electrogen).

Resultats

Els primers exemplars europeus d'aquesta espècie, 2 mascles, van ser detectats pels dos primers autors la nit del 20.IV.2004, a les proximitats de la localitat de Tabernas (Almeria) (30SWF59, 400 m). L'any següent (16 i 18.IV.2005), els altres dos autors han confirmat plenament la seva presència, en haver pogut capturar a la mateixa localitat un total de 8 nous exemplars (7 mascles i 1 femella).

Quant a la seva fenologia, tot i que el període de vol dels imagos de *M. driss* coincideix en bona part amb el de la seva congènere *M. felicina*, és molt probable que l'iniciïn uns dies abans, de manera que cap a finals d'abril ja només sigui *M. felicina* l'espècie en vol. L'anterior afirmació es basa en el fet que, el 16 i el 18.IV.2005, dates en què les dues espècies volaven juntes, els exemplars de *M. felicina* eren força més frescos que els de *M. driss*. A més, uns pocs dies després, 28.IV.2005, en una nova prospecció feta pels dos primers autors, ja no va ser possible detectar cap individu de *M. driss* en vol. Amb tota probabilitat, igual que la resta d'espècies de *Metopoceras*, *M. driss* és univoltina, i presenta una única generació anual situada entre finals de març i la primera quinzena d'abril.

Morfològicament, *M. driss* és molt semblant a *M. felicina*, fet que amb molta probabilitat ha endarrerit tant el seu descobriment a Europa. Considerant només exemplars mascles capturats a Tabernas, l'envergadura alar de *M. felicina* ($27,53 \pm 1,01$ mm, $n=14$) és lleugerament superior a la de *M. driss* ($26,07 \pm 0,92$ mm, $n=9$), característica que, tot i ser estadísticament significativa (prova T per a la igualtat de la mitjana significativa amb $\alpha=0,05$), no és suficient per distingir amb seguretat les dues espècies. De totes maneres, els exemplars en bon estat sí que presenten evidents diferències morfològiques externes (taula 1).

La comparació de l'andropigi dels exemplars de Tabernas amb el del tipus ha permès confirmar la seva correcta determinació (fig. 1). Com és patent, igual que les altres tres espècies que constitueixen el grup homogeni inicialment esmentat (*felicina*, *omar* i *morosa*), té una estructura asimètrica, amb la part dreta del *sacculus* més des-

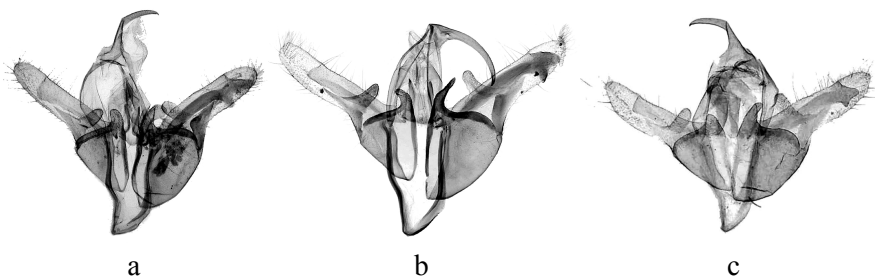

Fig. 1 Genitàlies masculines de *Metopoceras*: **a**, *M. driss*, holotipus, Mestigmeur, Marroc, 31.III.1951 (C. Rungs leg.); **b**, *M. driss*, Tabernas, Almeria, 20.IV.2004 (A. Cervelló & F. Palou leg.); **c**, *M. felicina*, Tabernas, Almeria, 18.IV.2005 (J. Ylla & R. Macià leg.) [fotos: A. Masó].

Taula 1 Diferències morfològiques externes i internes (andropigi) que permeten diferenciar *M. felicina* de *M. driss*. Pel que fa a la morfologia externa, cal utilitzar exemplars en bon estat de conservació.

caràcter	<i>M. felicina</i>	<i>M. driss</i>
anvers ales anteriors	tonalitat avinagrada amb àmplies taques diluïdes de color grisós	nítida tonalitat gris crema
anvers ales posteriors	gairebé negres, fort contrast amb el color del marge i les fimbries	tonalitat gris crema, contrastant poc amb el marge i les fimbries
fimbries	vermelloses-avinagrades	color crema clar, gairebé blanques
línies transversals ales anteriors	fosques: d'avinagrades a gairebé negres	més clares: marrons-vermelloses
nivell de quitinització de l'andropigi	baix	alt
valva	més curta i gruixuda	més esvelta i allargada
<i>sacculus</i>	més arrodonit a la part ventral	part ventral menys arrodonida

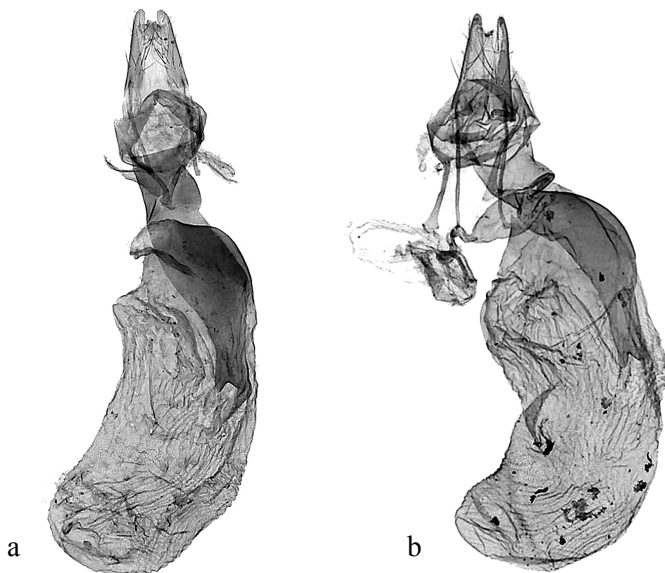

Fig. 2 Genitèlies femenines de *Metopoceras*: **a**, *M. driss*, Tabernas, Almeria, 18.IV.2005 (J. Ylla & R. Macià leg.); **b**, *M. felicina*, Tabernas, Almeria, 16.IV.2005 (J. Ylla & R. Macià leg.) [fotos: A. Masó].

envolupada que l'esquerra. Són pocs els detalls que diferencien els andropigis de *driss* i de *felicina*, i són els principals els que consten a la taula 1. Globalment, *M. felicina* té un andropigi més arrodonit i menys quitinitzat. El *clavus* dret presenta una gran variabilitat de formes, i va de punxegut i allargat a ample i arrodonit.

Es presenta per primera vegada la genitèlia femenina de *M. driss*, que, segons M. Fibiger (com. pers.), es distingeix de la de *M. felicina* (fig. 2) pel fet de tenir les papil·les anals més curtes, la part basal esclerotitzada del *ductus bursae* més llarga, l'*appendix bursae* més curt i la porció final en «v» esclerotitzada del *corpus bursae* més ampla i oberta uns 90 graus (enfront dels aproximadament 60 graus en *M. felicina*).

Amb *M. driss* ja són cinc les espècies de *Metopoceras* presents a Europa (làm. 1): *M. driss*, *M. albarracina* Hampson, 1918, *M. khalildja* Oberthür, 1884, *M. felicina* i *M. omar*, de les quals les quatre primeres es troben també a la Península Ibèrica. Dades més completes sobre la seva taxonomia, diagnosi i distribució estan recollides a Ronkay & Ronkay (1995).

Una vegada més, l'extensa zona subdesèrtica situada a l'entorn de Sierra Alhamilla, botànicament emparentada amb el Marroc, Algèria i Tunísia (Agenjo 1952), s'ha manifestat com l'únic refugi europeu d'una nova espècie de lepidòpter. Els autors animen tots els estudiosos a seguir prospectant aquesta àrea geogràfica, la qual, ben segur, encara ens ha de proporcionar altres interessants troballes.

Agraïments

Els autors agraeixen profundament a Michael Fibiger els seus consells per a la correcta identificació de l'espècie, a Albert Masó la realització de les fotos de les estructures genitèliques i a Patrice Leraut i Jérôme Barbut el fet d'haver-nos proporcionat les imatges del tipus dipositat al Muséum National d'Histoire Naturelle de París.

Referències bibliogràfiques

- Agenjo, R. 1952. *Faunula lepidopterologica almeriense*. 370 pp., 24 pls., Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Madrid.
- Ronkay, G. & Ronkay, L. 1995. Cucullinae II. In: *Noctuidae Europaeae* (Fibiger, M., Honey, M. & Tremewan, G.W., eds.), 7: 1-224 pp. Entomological Press, Sorø.
- Rungs, C. 1952. Notes de lépidoptérologie marocaine. 19. Deux nouvelles Cucullinae marocaines. *C. r. Séanc. mens. Soc. Sci. nat. phys. Maroc*, 8: 137-138.
- Rungs, C. 1981. Catalogue raisonné des Lépidotères du Maroc. Inventaire faunistique et observations écologiques. *Trav. Inst. scient. chérif., II Série zool.*, 40: 223-588 pp.

Data de recepció: 30 de setembre de 2005

Data d'acceptació: 17 d'octubre de 2005

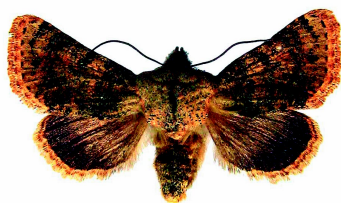
Fig 1 Holotipus de *Metopoceras driss* Rungs, 1952. Mestigmeur, Marroc, 31.III.1951. comparat amb el primer exemplar ibèric conegut de la mateixa espècie capturat a Tabernas (Almeria), 20.IV.2004, (A. Cervelló i F. Palou leg.).

M. omar Oberthür, 1887. Turkmenistan, Kopetdag Parkhai, 21-30.IV.1996 (Miatlevski leg.).

M. albarracina Hampson, 1918. La Losilla, Albarracin (Terol), 1400-1600 m, 5.VI.1995 (J. Ylla i R. Macià leg.).

M. khalildja Oberthür, 1884. Vall de Melons, Castellans, Les Garrigues (Lleida). 16.III.2002 (J. Ylla i R. Macià leg.).

M. felicina Donzel, 1844. Tabernas (Almeria), 400 m, 16.IV.2005 (J. Ylla i R. Macià leg.).

M. driss Rungs, 1952. Tabernas (Almeria), 400 m, 18.IV.2005 (J. Ylla i R. Macià leg.).

Fig. 2 Espècies de *Metopoceras* presents a Europa [fotos: R. Macià].